

Тема 8 Планування витрат

Заняття № 1

Основні питання теми:

1. Внутрішньовиробничі витрати.
2. Сутність альтернативних (економічних) і бухгалтерських витрат.
3. Постійні та змінні виробничі витрати.
4. Загальні або валові витрати. Показники середніх та граничних витрат.

Література:

Пасічник В.Г., Акіліна О.В. Планування діяльності підприємства”
Семенов Г.А., Станчевський В.К. „Організація і планування на підприємстві”

Швайка Л.А. „Планування діяльності підприємства”

Яковлев О.І, Устич А.О. „Планування діяльності підприємства”

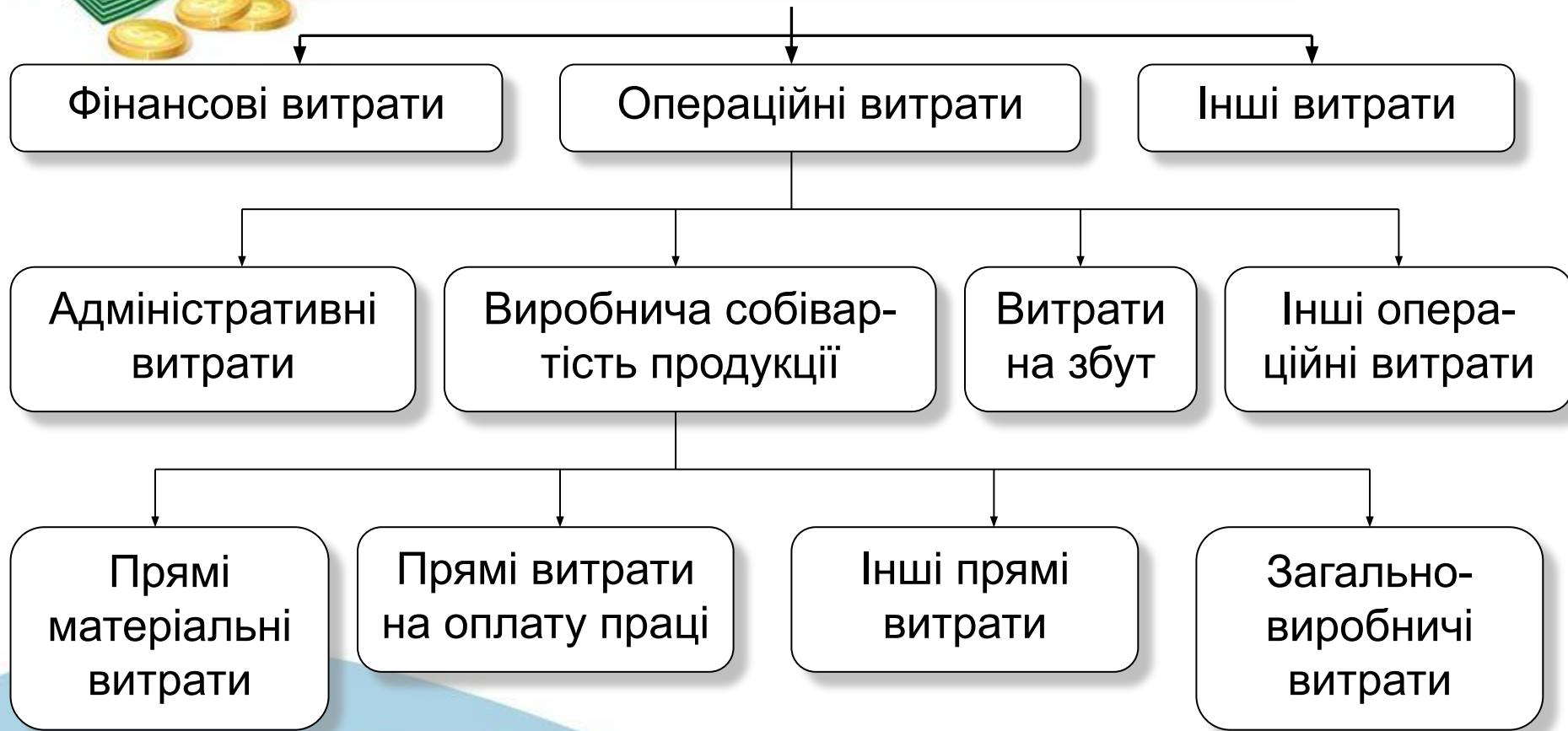
1. Внутрішньовиробничі витрати

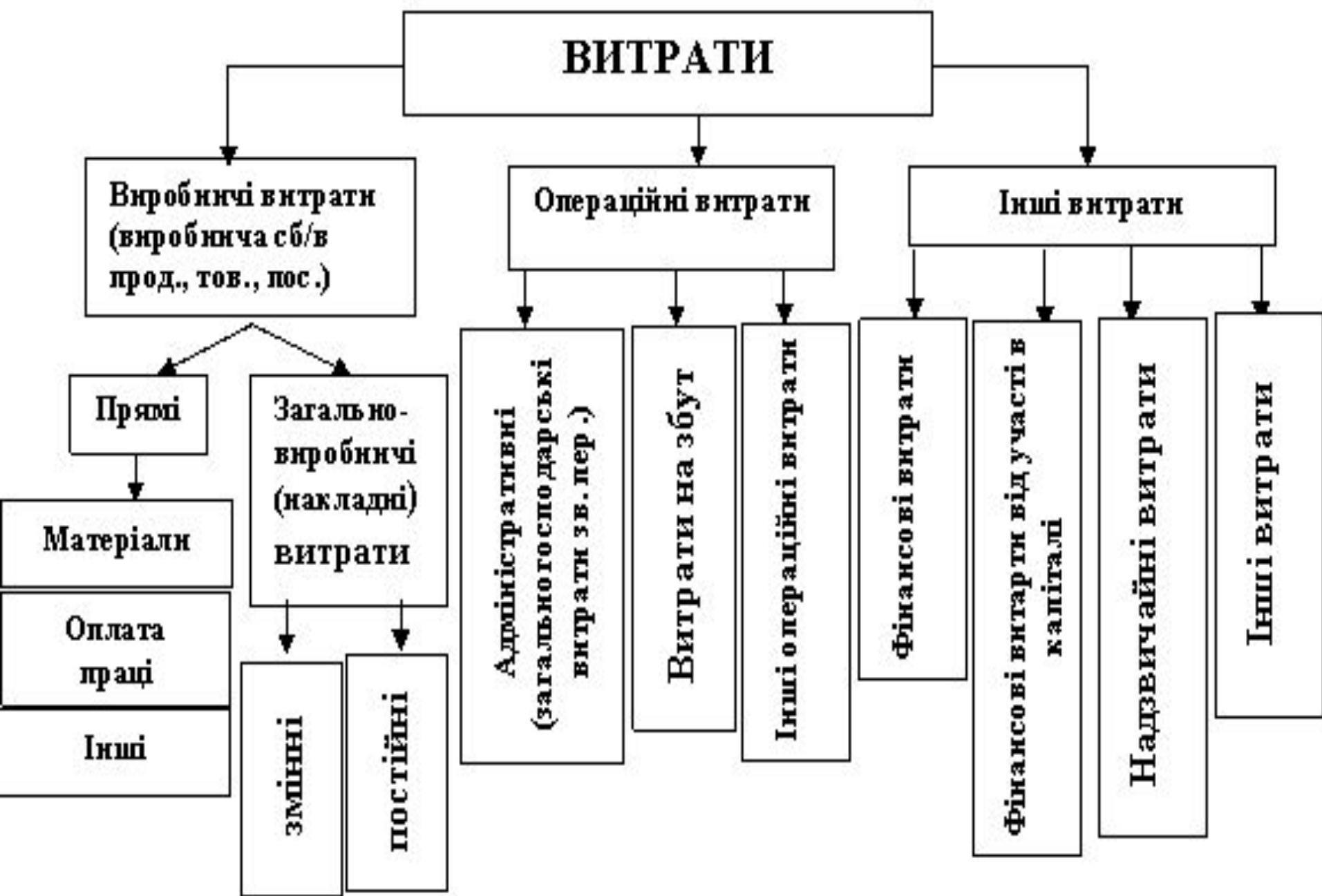
Виробничі витрати - це фактичні витрати виробника (фірми) на придбання й використання всіх необхідних умов виробництва, які забезпечують досягнення кінцевого результату господарської діяльності.

Внутрішні витрати пов'язані з використанням факторів виробника, які перебувають у власності самої фірми (грошовий капітал, обладнання). Для розрахунку внутрішніх витрат підраховують ту вигоду, яку підприємство могло б мати, передавши власні ресурси на сторону.

ВИТРАТИ ПІДПРИЄМСТВА

ОПЕРАЦІЙНІ ВИТРАТИ

Витрати, пов'язані з виробництвом, які становлять виробничу собівартість реалізованої продукції

Адміністративні витрати

Витрати на збут

Інші операційні витрати

Витрати від операційних курсових різниць

Прямі матеріальні витрати

Прямі витрати на оплату праці

Інші прямі витрати

Загальновиробничі витрати

Постійні загальновиробничі витрати

Змінні загальновиробничі витрати

Собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг)

Витрати на виробництво

Виробнича собівартість

ВИТРАТИ ПІДПРИЄМСТВА

Витрати
пов'язані зі звичайною
діяльністю

Витрати
пов'язані з надзвичайною
діяльністю

Фінансові
витрати

Витрати
від участі в
капіталі

**Витрати від
операційної
діяльності**

Інші
витрати

Адміністративні
витрати

**Витрати пов'язані з
виробничою
діяльністю**

Витрати на
збут

**Інші операційні
витрати**

Собівартість реалізо-
ваної продукції

КЛАСИФІКАЦІЯ ВИТРАТ

НАПРЯМОК

Оцінка запасів та
визначення фінан-
сового результату

Вичерпні та
невичерпні

Витрати на продукцію
та витрати періоду

Прямі та непрямі

Основні та накладні

Прийняття рішень

Релевантні та
нерелевантні

Постійні та змінні

Маржинальні та
середні

Дійсні та можливі

Контроль
виконання

Контрольовані та
неконтрольовані

2. Сутність альтернативних (економічних) і бухгалтерських витрат

Бухгалтерські витрати — це фактичні витрати підприємства на виробництво продукції у певному обсязі.

Витрати, що виникають як результат втрачених можливостей через альтернативне використання ресурсів, називаються **альтернативними, або економічними**.

Для окремого підприємства **економічні витрати** — це безпосередні витрати підприємства на ресурси разом із недоотриманим вигодом від найкращого альтернативного способу використання цих ресурсів.

Але альтернативні витрати не завжди збігаються з фактичними. Тому їх поділяють на **явні і неявні**.

Структура економічних витрат

ЕКОНОМІЧНІ ВИТРАТИ

Явні (зовнішні) – грошові платежі
власникам ресурсів виробництва

Неявні (внутрішні) витрати

Недоотримані вигоди альтернативного використання
власних ресурсів фірми

Нормальний прибуток
підприємця

Явні альтернативні витрати фірми - це її фактичні витрати на придбання устаткування, сировини і матеріалів, енергії і напівфабрикатів, виплату заробітної плати, оренду приміщень тощо. Вони дорівнюють бухгалтерським витратам. Чому їх називають альтернативними? Тому що фірма могла їх витратити іншим чином, але не витратила.

Наприклад, фірма витратила на придбання необхідної їй сировини 10 тис. грн. Ці 10 тис. грн являють собою її альтернативні витрати, оскільки вона вже не може їх витратити на щось інше. Витрати на придбання цієї сировини є явними альтернативними і в той же час бухгалтерськими витратами, оскільки вони вже здійснені.

Інший приклад. Фірма може купити сировину або у держави, або на вільному ринку. 1 т сировини у держави коштує 1000 грн, на вільному ринку - 950 грн. Ціна сировини у

держави виступає як **неявні альтернативні** витрати, оскільки фірма могла купити сировину не на вільному ринку, а у держави.

Ще один приклад. У фірмі працює три працівники. Один з них - власник фірми. Заробітна плата працівника фірми 2500 грн. Якби власник фірми працював за наймом в іншій фірмі, то його заробіток становив би 2500 грн на місяць. Ці 2500 грн являють собою упущений дохід і включаються до витрат як **неявні альтернативні витрати**.

Неявні альтернативні витрати фірми - це її упущений дохід.

До важливих альтернативних витрат фактично кожної фірми належать **витрати упущених можливостей інвестованого нею грошового капіталу.**

Наприклад, на покупку додаткового обладнання сім'я витратила 10 тис. грн. Якби вона поклала дані гроші в банк на депозитний рахунок під 25% річних, то через рік вона отримала б 2,5 тис. грн. Таким чином, придбавши обладнання, дана сім'я відмовилась від щорічного доходу у розмірі 2,5 тис. грн у вигляді відсотків на капітал. Дана сума є складником альтернативних витрат.

Сутність відмінностей явних і неявних витрат фірми віддзеркалює не тільки відмінності між економічними і бухгалтерськими витратами, але й важливі розбіжності у здійсненні аналізу підприємницької діяльності бухгалтерами і економістами.

Виділення явних і неявних витрат дає можливість поділяти витрати фірми на внутрішні і зовнішні. Їх виділення відтінює відмінності між економічними і бухгалтерськими витратами за способом розрахунку.

Зовнішні витрати - це витрати пов'язані з оплатою праці найманих працівників, сировини, комплектуючих, пального, тобто всього того, що вона не виробляє сама для створення даного продукту.

Внутрішні витрати фірми - це витрати, пов'язані з використанням даною фірмою своїх власних ресурсів: праці власника фірми, його капіталу, нерухомого майна.

Власник підприємства не платить сам собі орендної плати, не виплачує сам собі заробітної плати, не нараховує відсотків на власний капітал. Але власник фірми отримує так званий «нормальний» прибуток. Отримуваний ним «нормальний»прибуток складає елемент економічних витрат. **Бухгалтерські витрати не включають цього важливого вартісного компонента**, оскільки виражають реальну, яка фактично склалась, комерційну результативність виробництва, а не передбачувану (розраховувану).

3. Постійні та змінні виробничі витрати

На підставі зв'язку з обсягом виробництва витрати поділяють на:

- **постійні** – це витрати, абсолютний розмір яких із збільшенням (зменшенням) обсягу випуску продукції істотно не змінюється;

- **змінні** - це витрати, загальна сума яких за певний час залежить від обсягу виготовленої продукції.

У свою чергу, *змінні витрати* можна поділити на:

- **пропорційні** – це витрати, які змінюються прямо пропорційно обсягу виробництва;

- **непропорційні витрати** – це витрати, розмір яких змінюється більшою мірою (прогресуючі), ніж обсяг виробництва, або повільніше, ніж обсяг виробництва (регресуючі).

Витрати

```
graph TD; A([Витрати]) --> B([Постійні витрати (TFC)]); A --> C([Змінні витрати (TVC)])
```

The diagram features a background image of a stack of Euro banknotes. At the top, a pink oval contains the word 'Витрати'. Two pink arrows point downwards from this oval to two separate pink circles below. The left circle contains text about fixed costs (TFC), and the right circle contains text about variable costs (TVC).

Постійні витрати (TFC) — це витрати, які не залежать від змін обсягу виробництва і мають місце навіть тоді, коли не виробляється продукція (заробітна плата управлінського персоналу, орендна плата, плата за кредит, амортизаційні відрахування та ін.).

Змінні витрати (TVC) — це витрати, які змінюються за зміни обсягу виробництва (сировина, матеріали, заробітна плата робітників та ін.).

ВИТРАТИ ПІДПРИЄМСТВА

За характером поведінки
залежно від того, чи
змінюються витрати при зміні
обсягу виробництва або
продажу

Постійні

Змінні

За характером зв'язку з об'
єктом залежно від того, чи
відносяться витрати безпосе-
редньо на певний вид продукції

Прямі

Непрямі

	Прямі	Непрямі
Змінні	- сировина, матеріали, комплектувальні - енергія та технологічні потреби - комісійні торговельних агентів - транспортні видатки - витрати на рекламу конкретного виду продукції	- енергія для обладнання допоміжного виробництва
Постійні	- амортизація обладнання для виробництва продукції - зарплатня основного виробничого персоналу (незмінна складова)	- зарплатня адміністративно – управлінського персоналу - енергія на освітлення та опалення приміщень - амортизація допоміжного обладнання - витрати на рекламу підприємства загалом

Змінні загальновиробничі
витрати

Витрати на обслуговування
й управління виробництвом
(цехів, дільниць), що
змінюються прямо
пропорційно зміні обсягу
діяльності

Постійні загальновиробничі
витрати

Витрати на обслуговування
й управління виробництвом,
що залишаються незмінними
при зміні
обсягу діяльності

4. Загальні або валові витрати. Показники середніх та граничних витрат.

Валові витрати – це сума будь-яких витрат підприємства у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, що здійснюють як компенсацію вартості товарів (робіт, послуг), які купують для використання у власній господарській діяльності.

Валові витрати – це сума постійних і змінних витрат. Вони являють собою грошові витрати фірми на виробництво продукції.

Якщо постійні витрати не змінюються, а величина змінних зростає в міру збільшення обсягів виробництва, то загальні (валові) витрати виробництва будуть також зростати.

Граничні витрати — це приріст витрат у результаті 1 виробництва однієї додаткової одиниці продукції.

Оскільки постійні витрати не змінюються із зміною обсягу продукції ОБ підприємства, граничні витрати залежать від зростання лише змінних витрат на випуск додаткової одиниці продукції. Цю залежність відбиває така формула:

$$\hat{A} \tilde{A} = \frac{\hat{A} \zeta \hat{A}}{\hat{A} \hat{I} \hat{A}}$$

де ГВ — граничні витрати; ДЗВ — зростання змінних витрат виробництва; ДОВ — випуск додаткової одиниці продукції.

Граничні витрати показують, скільки коштує для фірми збільшення обсягу випуску продукції на одну одиницю, їх можна обчислити, виходячи як із змінних, так і з загальних витрат.

Середні витрати (СВ) — це витрати на одиницю випуску продукції. Є три види середніх витрат: середні постійні, середні змінні та середні валові (загальні) витрати.

Середні постійні витрати (СПВ) являють собою постійні витрати, поділені на обсяг випуску продукції (ПВОВ). ;

Оскільки постійні витрати не змінюються, середні постійні витрати знижуються зі збільшенням обсягу випуску продукції.

Середні змінні витрати (СЗВ) — це змінні витрати, поділені на обсяг випуску продукції (ЗВОВ).

Середні загальні витрати (СЗВ) розраховують діленням валових витрат на обсяг випуску продукції (ВВОВ).

У цілому середні витрати — це витрати на виробництво одиниці продукції. Порівнюючи середні валові витрати з ціною продукції, можна визначити, чи прибуткове виробництво.

Сукупні витрати підприємства (ТС) — це сума постійних і змінних витрат.

$$TC = FC + VC$$

*VC – змінні витрати
FC – постійні витрати*

Середні сукупні витрати (АТС) — це кількість сукупних витрат виробництва, що припадає на одиницю випуску продукції.

$$ATC = \frac{TC}{Q}$$

*Q – кількість
виготовленої продукції*

Граничні витрати (МС) — це приріст сукупних витрат підприємства, пов'язаний із виробництвом додаткової одиниці продукції.

$$MC = \frac{\Delta TC}{\Delta Q}$$